

Ochrana hospodářské soutěže

J. Bejček

Část I.

Hospodářská soutěž a východiska její regulace

Hospodářská soutěž

Soupeření více osob,
které na trhu nabízejí
nebo požadují totéž
plnění

- Pluralita subjektů
- Jednota objektu
- Vztah zápasu

Modely hospodářské soutěže

- Dokonalá konkurence
- Monopolistická konkurence
- Funkční soutěž a svobodná soutěž
- Chicagská škola
- Harvardská škola

Omezení hospodářské soutěže

Dle typu

- Kartely
- Zneužití tržní moci
- Koncentrace

Dle směru působení

- Horizontální
- Vertikální
- Diagonální

Relevantní trh

Podmínka vzniku soutěže

- Střet poptávky nebo nabídky alespoň dvou soutěžitelů na trhu
 - stejného nebo zastupitelného zboží nebo služeb
 - na stejně důležitém místě
 - ve stejně významném čase
- Relevantní trh je segment agregátního trhu
 - je tvořen takřka nekonečným množstvím relevantních trhů, které se mohou různě překrývat (produktová integrace a diferenciacce)

Tržní moc

Dvě složky

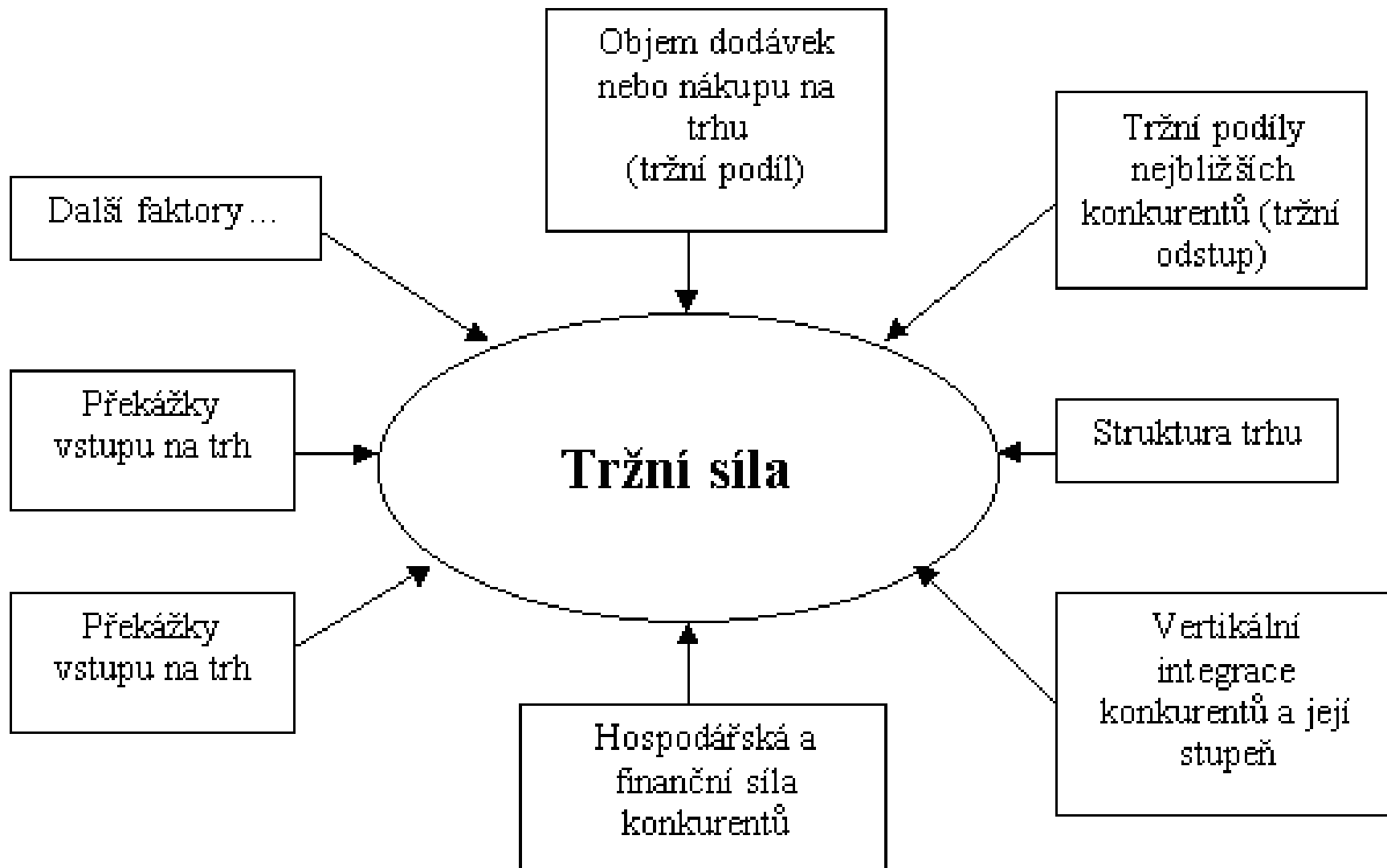
- Schopnost určovat chování ostatních soutěžitelů
- Schopnost chovat se nezávisle na ostatních soutěžitelích či spotřebitelích

Tržní moc není jen podíl na trhu!

Zkrocení zlé ženy
(divadelní plakát)

Schéma tržní síly

Regulace x Deregulace

Paradox regulace:

- regulací ekonomiky se soutěž omezuje
- deregulací ekonomiky vzniká prostor pro omezování soutěže konkurenty kartelizací, tvorbou koncernů a monopolů a zneužitím tržní moci

Jaká je „optimální“ míra regulace? - soutěžní **politika** (a hodnotová víra)

Možná pozitiva regulace soutěže

Odstranění nepřiměřených tvrdostí trhu
(eliminace paradoxu autodestrukce neomezené svobody)

Tlak na efektivitu nabídky

- tvorba nejlepší nabídky
- prospěch spotřebitele (ochrana slabšího)

Kvalitní soutěžní prostředí

- transparentnost
- nižší zneužitelnost
- stabilita

Možná negativa regulace soutěže

Eliminace některých výhod koncentrace,
typu:

- úspora nákladů (*economies of scope and scale*)
- mezinárodní konkurenceschopnost (*local champions – global players?*)
- technický pokrok

Náklady regulace

Zásah do práv soutěžitelů

Cílové (zájmové) konflikty

- Individuální x institucionální ochrana
- Účinná soutěž versus
 - úspora nákladů
 - technický pokrok
 - mezinárodní konkurenceschopnost
 - životní prostředí, ...

Soutěžně politické přístupy k regulaci soutěže

- ◆ Rezignační
- ◆ Vlastnický
- ◆ Strukturální
- ◆ Regulační
- ◆ Kombinovaný

”

Část II.

Systematika a prameny soutěžního práva

Soutěžní právo

- ochrana soutěže
 - veřejnoprávní větev
 - právo na ochranu hospodářské soutěže
- ochrana soutěžitelů
 - soukromoprávní větev
 - právo proti nekalé soutěži
- evropské a české vnitrostátní

Koexistence národní a evropské úpravy

Evropské právo

- věci s komunitárním rozměrem
- věci, kde ZOHS na evropské právo odkazuje (blokové výjimky)

České právo

- věci bez komunitárního rozměru
- ÚOHS vykonává některé pravomoci Komise na základě zmocnění

Prameny soutěžního práva EU

- Čl. 101 a 102 Smlouvy o fungování EU
- Nařízení č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 101 a 102 Smlouvy
- Nařízení č. 139/2004 o kontrole spojování podniků
- Čl. 42 SFEU a Nařízení Rady (ES) č. 1184/2006 o použití určitých pravidel hospodářské soutěže na produkci zemědělských produktů a obchod s nimi
- Nařízení o blokových výjimkách

Prameny národního soutěžního práva

- Zákon o ochraně hospodářské soutěže (143/2001 Sb.)
 - Vyšší míra abstrakce, obecnější formulace, menší kazuističnost
- Zákon o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (273/1996 Sb.)
- Vyhlášky ÚOHS

Obsahová podobnost s právem EU

- čl. 64 Asociační dohody z roku 1991

Zneužití účasti v hospodářské soutěži
§ 2972 ObčZ

Nekalá soutěž
§§ 2976 – 2989 ObčZ

Nedovolené omezování hospodářské
soutěže
§§ 2972 + 2990 ObčZ

ZOHS

Kartelové dohody
§ 3 a násl. ZOHS

Spojování soutěžitelů
§ 12 a násl. ZOHS

Narušení soutěže OVS
§ 19a ZOHS

**Zneužití dominantního
postavení**
§§ 10 a 11 ZOHS

Zvláštnosti „před závorkou“

- Automatický x podmíněný zákaz (*per-se, rule of reason* ?)
- Význam judikatury
- *Soft law x hard law* ?
- Soukromé vymáhání náhrady škody (*private enforcement*)
- Programy shody (*compliance*)
- Narovnání (*settlement*)
- Program shovívavosti (*leniency*)
- Ekonomický přístup k soutěžnímu právu (*more economic approach*) a prioritizace (21/2 ZOHS)

Část III.

Úvod do zákona o Ochraně hospodářské soutěže

Systematika ZOHS

- Úvodní ustanovení – předmět úpravy a definice
- Kartelové právo
- Zákaz zneužití dominance
- Kontrola koncentrací
- Dozor nad orgány veřejné správy
- Úřad na ochranu hospodářské soutěže
- Řízení před ÚOHS
- Sankce
- Závěrečná a přechodná ustanovení

ZOHS

Předmět úpravy - § 1 odst. 1 ZOHS

- Ochrana hospodářské **soutěže**
proti vyloučení, omezení, narušení nebo ohrožení způsobenému
 - zakázanou dohodou soutěžitelů,
 - zneužitím dominance,
 - nepovoleným spojením soutěžitelů,
 - opatřením OVS
- Ochrana konkrétního **soutěžitele** nebo spotřebitele – „vedlejší produkt“
- Působnost i na orgány veřejné správy

Mezinárodní rozměr ZOHS

Evropská OHS

- ZOHS se použije obdobně na řízení ve věcech podle článků 101 a 102 TFEU

Teorie účinků protisoutěžního jednání

- ZOHS se použije na jednání soutěžitelů v cizině, které narušuje nebo může narušit hospodářskou soutěž na území České republiky
- ZOHS se nepoužije na jednání v ČR, které má účinky výhradně v zahraničí

Soutěžitelé

§ 2 ZOHS

- fyzické a právnické osoby
- sdružení těchto osob i v případě, že nejsou právnickými osobami (**doktrína „SEU“**)
 - pokud se účastní hospodářské soutěže nebo ji mohou svou činností ovlivňovat
 - i když nejsou podnikateli

Relevantní trh

§ 2 ZOHS – Složky relevantního trhu

- **Věcná**: zboží, které je shodné, porovnatelné nebo vzájemně zastupitelné
- **Prostorová**: území, na němž jsou soutěžní podmínky homogenní a zřetelně odlišitelné
- **Časová**: střet nabídky a poptávky v určitém čase

Část IV.

■ Kartelové dohody

Dohody omezující soutěž

Kartelové dohody § 3-7 ZOHS

Generální klauzule:

Dohody, jejichž **cílem** nebo **výsledkem** je narušení hospodářské soutěže jsou **zásadně** zakázané a neplatné

Speciální skutkové podstaty

- Musí naplňovat podmínky **generální klauzule**
- Zakázané je i jednání, které nemá speciální skutkovou podstatu, naplní-li generální klauzuli

Výklad pojmu dohoda

„Dohody“ (legislat. zkratka § 3 odst. 1)

- Dohody soutěžitelů
- Rozhodnutí jejich sdružení
- Jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě

Dohody omezuující soutěž

Tradiční dělení podle obsahu

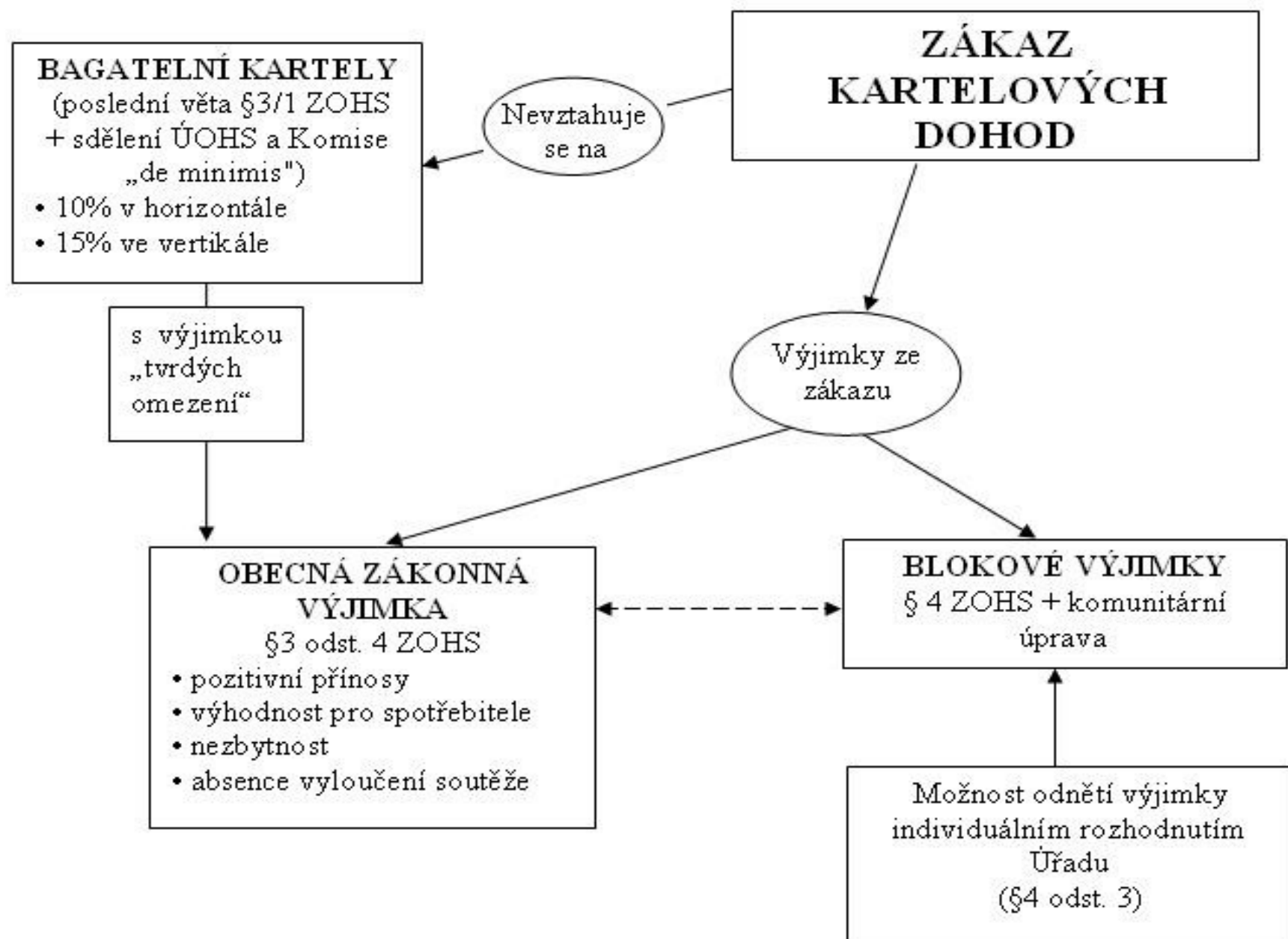
- Cenové a podmínkové kartely
- Množstevní kartely
- Segmentační kartely
- Restrikční a kontrolní kartely
- Junktimační kartely
- Racionalizační kartely
- Diskriminační a bojkotové kartely
- Licenční kartely
- Tendrové kartely

Speciální skutkové podstaty v ZOHS

- přímé nebo nepřímé určení cen popřípadě o jiných obchodních podmínkách
- omezení nebo kontrola výroby, odbytu, výzkumu a vývoje nebo investic
- rozdělení trhu nebo nákupních zdrojů
- vázání uzavření smlouvy na přijetí dalšího plnění

Speciální skutkové podstaty v ZOHS část II.

- uplatnění rozdílných podmínek vůči jednotlivým soutěžitelům (diskriminace)
- závazek neobchodovat či jinak hospodářsky nespolupracovat se soutěžiteli, kteří nejsou účastníky dohody, anebo jim budou jinak působit újmu (skupinový bojkot)

Výjimky ze zákazu kartelových dohod

Výjimky:

- Stanovené zákonem
- Blokované výjimky stanovené ÚOHS (v současnosti nejsou...)
- Komunitární blokované výjimky
 - I když jednání nemá komunitární rozměr

Zákonné výjimky

Kartelové dohody s pozitivním efektem???

- přispějí ke zlepšení výroby, distribuce zboží, podpoře technického či hospodářského rozvoje
- Poskytnou výhodu spotřebitelům
- neuloží soutěžitelům omezení, která nejsou nezbytná
- neumožní soutěžitelům vyloučit hospodářskou soutěž na podstatné části trhu

Do 2004 existovaly individuální výjimky

Zákonné výjimky

Zásada *de minimis non curat praetor* –
bagatelní kartel

- horizontální dohoda se součtem podílů účastníků na relevantním trhu nepřesahujícím 10 %
- vertikální dohoda, při níž podíl žádného z účastníků na relevantním trhu nepřesahuje 15 %

Zákonné výjimky

- Omezená výjimka pro oblast zemědělství (ust. § 4/1 in fine)

Výjimky ze zákonných výjimek ze zákazu

- Zákonné výjimky pro bagatelní kartely a zemědělství se neuplatní (podle Oznámení Úřadu o dohodách, jejichž dopad na HS je zanedbatelný – *soft law*) pro:
 - horizontální dohody cenové, kontrolní, tendrové a segmentační
 - vertikální dohody cenové nebo segmentační

Platí tedy původní **zákaz!**

Výjimky ÚOHS

- Individuální výjimky byly možné jen do 16. 2. 2004
- Blokované výjimky – stanoví ÚOHS vyhláškou
- Dřívější blokované výjimky obsahem odpovídaly komunitárním výjimkám a byly zrušeny

Komunitární výjimky I

Vydává Komise jako nařízení

1) Např. v oblasti vertikálních dohod (Nařízení Komise č. 330/2010)

Rysy:

- Podíl na trhu (zásadně <30%)
- Bezpečný přístav „černé klauzule“ (např. RPM)
- Flexibilita u podmíněného vynětí - „šedých klauzulí“ (např. exkluzivita na dobu neurčitou nebo delší než 5 let vyňata není)
- Časový limit platnosti vyňaté dohody (5 let)
- Neplatí výjimka pro vztah mezi konkurenty

Komunitární výjimky II

- 2) V oblasti horizontální spolupráce
- Nařízení č. 1218/2010 o dohodách o specializaci
 - Nařízení č. 1217/2010 o výzkumu a vývoji

Komunitární výjimky III

3) V oblasti poskytování technologií

- Nařízení Komise č. 772/2004 o dohodách o poskytování technologií
- Nařízení Komise č. 461/2010 o odvětví motorových vozidel

4) V oblasti pojišťovnictví

- Nařízení Komise č. 267/2010 o dohodách v pojišťovnictví

5) V oblasti dopravy

- ...

Kartelové dohody - sankce

- Absolutní neplatnost *ex lege*
- Zákaz plnění dohody (rozhodnutím ÚOHS)
- Pokuta
- Opatření k nápravě

Dobrovolná kompenzační opatření

- Nejsou to opatření k nápravě
- **Kompenzační**, ne sankční charakter
- Navrhnou **účastníci** řízení do 15 dnů od doručení výhrad ÚOHS k dohodě
- Musí zajistit ochranu soutěže a odstranit závadný stav

Dobrovolná kompenzační opatření

- Pokud je ÚOHS schválí, uloží jejich plnění a zastaví řízení – nezakáže kartelovou dohodu
- Nelze, pokud byla zakázaná dohoda již plněna a měla nebo mohla mít za následek podstatné narušení hospodářské soutěže

Část V.

Zneužití

dominantního

Postavení

Pěkněť jest mít sílu obra,
avšak tyran jest, kdo ji
co obr užívá

W. Shakespeare, „Něco za něco“ (Isabella)

Zneužití dominantního postavení

Dominant - § 10 ZOHS:

- soutěžitel nebo více soutěžitelů (kolektivní dominance)
- ...s tržní mocí, která mu umožňuje chovat se značně nezávisle na soutěžitelích a spotřebitelích (judikatorní definice=> *hard law*)

Zneužití dominantního postavení

- **zabraňovací (ev. vylučovací)**
 - exkluzivita
 - odmítnutí spolupráce
 - predátorské ceny
 - bojkoty...
- **vykořisťovatelské**
 - junktimace
 - diskriminace ...

Zneužití dominantního postavení

Rysy zneužití:

- Jednostranné chování (nemůže být „neplatné“ jako kartelová dohoda)
- Judikatorní doktrína tzv. „zvláštní odpovědnosti dominantanta“

*„Quod licet Iovi ,
non licet bovi „*

Zneužití dominantního postavení

- Dominance není absolutní, ale vztažný pojem
- Objektivní koncept, není nutný úmysl
- Nexistují zatím výjimky za zákazu
 - soft law Komise z 3. 12. 2008 (Guidance on the Commission's Enforcement Priorities in Applying Article 82 EC Treaty to Abusive Exclusionary Conduct by Dominant Undertakings)
 - á la „čl. 102 odst. 3“ (podle čl. 101 odst. 3)
 - ekonomizující přístup

Tržní moc dominanta

- Hodnotí ÚOHS
- Kritéria
 - hospodářská a finanční síla soutěžitelů
 - právní nebo jiné překážky vstupu na trh
 - stupeň vertikální integrace soutěžitelů
 - struktura trhu
 - velikost tržních podílů nejbližších konkurentů
- **Vyvratitelná** domněnka
 - Podíl na trhu < 40%: soutěžitel nemá tržní moc

Zakázané praktiky

§ 11 ZOHS

■ Generální klauzule

- Zneužívání dominantního postavení na újmu jiných soutěžitelů nebo spotřebitelů

■ Speciální skutkové podstaty

- Musí naplňovat podmínky generální klauzule
- Zakázané je i jednání, které nenaplnuje zvláštní skutkovou podstatu, pokud neprojde testem generální klauzule

Zneužití dominantního postavení

Proti soutěžitelům x proti spotřebitelům

Typické druhové případy

- Bojkot
- Odmítnutí dodávek
- Diskriminace
- Výlučnost
- Junktimace

Zneužití dominance

- **vynucování nepřiměřených** podmínek ve smlouvách, zvláště vynucování plnění v **nápadném** nepoměru k protiplnění
- **vázání** souhlasu s uzavřením smlouvy na podmínku, že druhá smluvní strana odebere i další plnění, které s ním **nesouvisí**
- uplatňování **rozdílných** podmínek při shodném nebo **srovnatelném** plnění
- zastavení nebo **omezení** výroby, odbytu nebo výzkumu a vývoje (*refusal to deal*)

Zneužití dominance

- dlouhodobé nabízení a prodej zboží za nepřiměřeně nízké ceny
- odmítnutí poskytnout jiným soutěžitelům za přiměřenou úhradu přístup k infrastruktuře, pokud jiní soutěžitelé nemohou bez ní působit na stejném trhu

Sankce

- Zákaz rozhodnutím ÚOHS
- Pokuta
- Opatření k nápravě

Možnost schválit kompenzační opatření navržená narušitelem

Část VI.

Kontrola koncentrací

Strukturální přístup k antitrustu

- Kontrola koncentrací - spojování soutěžitelů
- Ochrana struktury trhu
- Hlava IV (§ 12-19) ZOHS

Spojení podniků (soutěžitelů) v širším smyslu

s využitím Wirtz: M&A Management

Spolupráce podniků

Strategická spolupráce

Joint venture

Strateg. aliance

Další formy spolupráce (operativní)
např. zájmová sdružení,
hospodářské svazy, konsorcia,
kartely

Dobrovolnost
Právní samostatnost podniků
Částečná hospodářská samostatnost

Spojení podniků v užším smyslu

Akvizice/
Konzernizace

Asset deal

Share deal

Merger/Fúze

Převzetí
přeměna

Založení
nového
podniku

Ztráta hospodářské a někdy
i právní samostatnosti podniků

Koncentrace

Spojení podniků:

- Přeměnou
- Nabytím podniku
- Získáním kontroly

Koncentrace

Po dobu max. 1 roku koncentrací není
(§ 12/8 ZOHS):

- Přechodná účast banky
- Přechodné získání podílů
- Přechod některých působností orgánu

Spojování soutěžitelů

Přeměna samostatně působících soutěžitelů

Nabytí podniku nebo jeho podstatné části včetně založení nového koncernového podniku

Nabytí možnosti kontroly jiného soutěžitele

Sloučení

Splynutí

X
Zvláštní režim - banky, obchodníci s CP, likvidace, správa konkursní podstaty

Nabytí účastnických cenných papírů

Nabytí obchodních nebo členských podílů

Smlouva umožňující určovat nebo ovlivňovat chování soutěžitele

Jiný způsob umožňující určovat nebo ovlivňovat chování soutěžitele

Zásada de minimis

- Ekonomicky nevýznamné koncentrace jsou pod rozlišovací úrovní ÚOHS
- Hranice **obratu**
(absolutní výše)
- - § 13 ZOHS
celosvětový
vnitrostátní

Kritéria pro posouzení koncentrace I

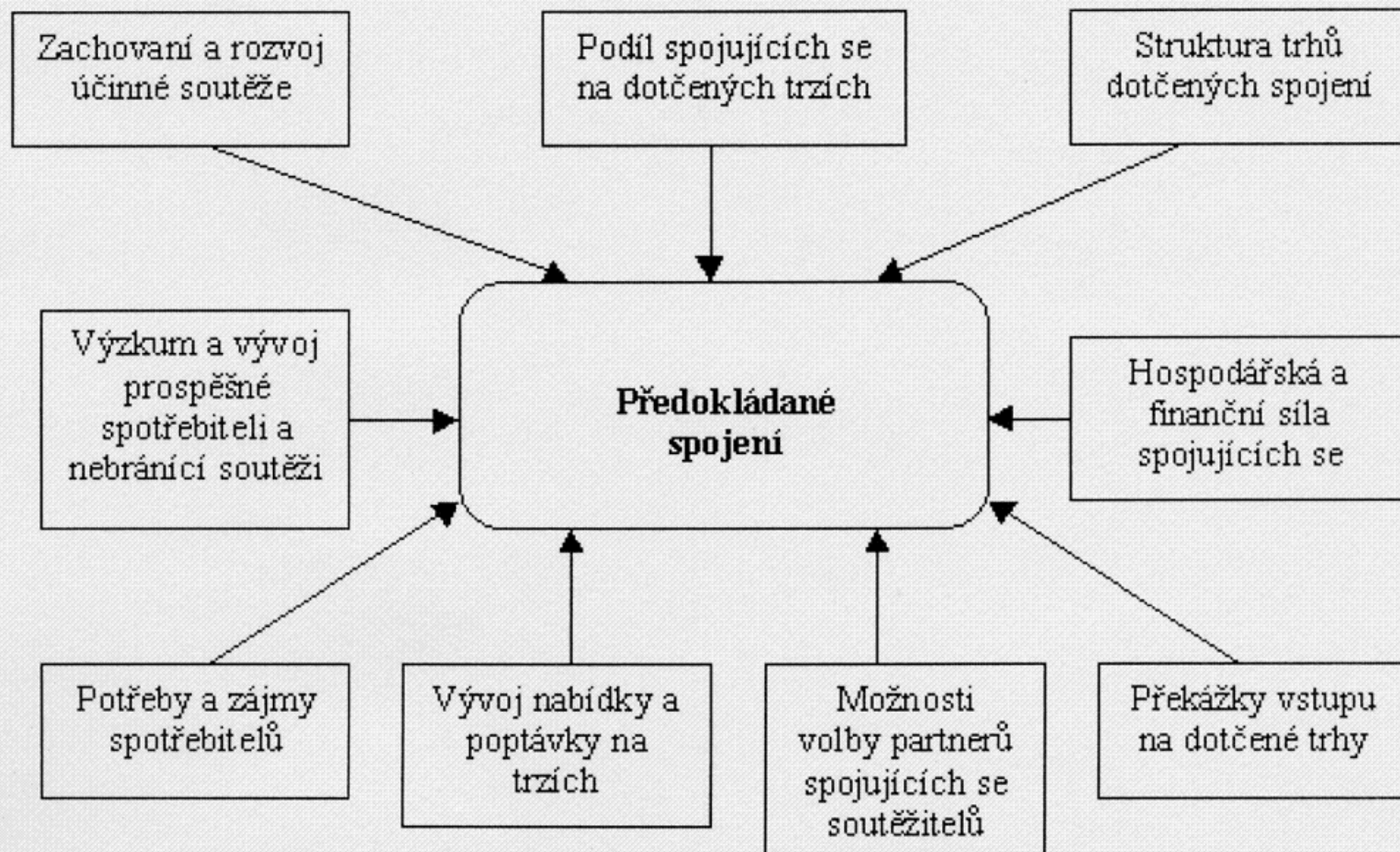
§ 18 ZOHS

- potřeba zachování a rozvíjení soutěže
- struktura dotčených trhů
- podíl spojujících se soutěžitelů na trhu
- hospodářská a finanční síla spojujících se soutěžitelů
- překážky vstupu na trh

Kritéria pro posouzení koncentrace II

- možnost volby dodavatelů a odběratelů spojujících se soutěžitelů
- vývoj nabídky a poptávky na trhu
- potřeby a zájmy spotřebitelů
- výzkum a vývoj, je-li k prospěchu spotřebitele a nebrání soutěži

Kritéria posuzování koncentrace

Domněnka přípustnosti

- ÚOHS spojení nepovolí, pokud by mělo za následek **podstatné narušení** hospodářské soutěže (SIEC – test)
- Vyvratitelná domněnka - § 17 odst. 3 ZOHS
 - Pokud společný podíl spojujících se soutěžitelů na relevantním trhu nepřesáhne 25 %, **má se za to**, že jejich spojení nemá za následek podstatné narušení hospodářské soutěže

Řízení o koncentracích

- Povoloovací řízení
- Zahajuje se na návrh - § 15 ZOHS
- Návrh povinně podávají spojující se soutěžitelé
- Povinnost podat návrh **před** koncentrací
- Náležitosti návrhu vyhl. ÚOHS č. 252/2009 Sb.
- Zjednodušené řízení (§ 16a ZOHS)

Řízení o koncentracích

Postup ÚOHS po doručení návrhu

- Oznámit zahájení v Obchodním věstníku
 - Lhůta pro podání námitek
- Posoudit, zda koncentrace podléhá souhlasu ÚOHS - rozhodnutí do 30 dní od zahájení

Řízení o koncentracích

- Posoudit, zda koncentrace závažně naruší hospodářskou soutěž
- Sdělit, že ÚOHS pokračuje v řízení do 30 dní od zahájení řízení
 - Rozhodnout o povolení koncentrace
 - Pokud ÚOHS ve lhůtě 30 dní nejedná – má se za to, že koncentraci povolil
- Vydat konečné rozhodnutí
 - do 5 měsíců od zprávy že se pokračuje v řízení (jinak se má za to, že ÚOHS koncentraci povolil)

Obsah rozhodnutí

- Koncentrace nepovolena
- Koncentrace povolena
- Koncentrace povolena za splnění podmínek navržených účastníky řízení a schválených ÚOHS

Odkladný účinek řízení

K uskutečnění koncentrace zásadně **nesmí** dojít:

- Před podáním návrhu na zahájení řízení
- Před právní mocí rozhodnutí o povolení

(ÚOHS může na návrh přiznat výjimku, pokud spojovaným osobám nebo třetím osobám hrozí závažná škoda nebo jiná závažná újma)

Delegace řízení na Komisi

- ÚOHS může za podmínek komunitárního práva požádat Komisi, aby převzala řízení
 - do rozhodnutí Komise se řízení přerušuje
 - pokud Komise rozhodne o převzetí, původní řízení se zastaví
 - pokud Komise odmítne převzít, v řízení se pokračuje

Sankce

- Zákaz koncentrace
- Pokuty
- Lze zrušit původní povolení
- Lze uložit opatření k nápravě
 - Dekoncentrace
 - Kompenzace

Kdy lze zrušit povolení

Důvody:

- spojení bylo povoleno na základě nepravdivých nebo neúplných údajů účastníků
- účastníci řízení uvedli Úřad v omyl
- účastníci neplní podmínky povolení

Lhůta

- do 1 roku od zjištění
- nejpozději však do 5 let

Dozor nad orgány veřejné správy

§ 19a ZOHS (účinnost od 1.12. 2012, novela zákonem 293/2016)

- Orgán veřejné správy jako soutěžitel nebo jako vnější činitel?
- Šalba nepolitičnosti soutěžního práva
- Pojem orgánu veřejné správy
- Orgán VS jako o soutěžitel?
- Odvětvový regulátor jako orgán VS?

Dozor nad orgány veřejné správy

- Všeobecná negativní kompetenční generální klauzule § 19a ZOHS
 - ospravedlnitelné důvody
 - legitimní cíl narušení soutěže,
 - nezbytnost narušení
 - proporcionalita narušení vzhledem k cíli
 - Omezení podle odst. 2
- Demonstrativní skutkové podstaty
 - zvýhodnění/vyloučení soutěžitele
 - vyloučení (ne omezení?) soutěže na RT

Dozor nad orgány veřejné správy

- Forma deliktu protisoutěžního deliktu orgánu veřejné správy:
 - normativní správní akty (i obecně závazné vyhlášky)
 - individuální správní akty (rozhodnutí, závazná stanoviska)
 - faktické pokyny a jiné zásahy
- Negativní vymezení v § 19a/2 ZOHS
 - rozhodnutí podle SŘ nebo DŘ
 - veřejná podpora
- Deliktem není vydání protisoutěžního zákona
 - zákonodárná pravomoc není výkonem veřejné (státní) správy

Dozor nad orgány veřejné správy

- Odpovědnostní následky za porušení zákazu:
§ 22aa/1b
- Priorita ochrany soutěže nad mimosoutěžními cíli?
- Absolutizace?
- Exempce?
- Prioritizace?
- Drakonizace nebo humbukizace?

Jednotlivosti z úpravy řízení před ÚOHS

- Prioritizace § 21/2 ZOHS
- Šetření na místě v jiných než obchodních prostorech se souhlasem soudu (§ 21g ZOHS)
- Právní nástupnictví do odpovědnosti právnické osoby za delikt (§ 22b ZOHS)
- Program shovívavosti *leniency* (§ 22ba/1)
- Narovnání *settlement* (§ 22ba/2)